

ÖZBEK TÜRKOLOG KAZAKBAY MAHMUDOV

UZBEK TURCOLOGIST KAZAKBAY MAHMUDOV

Emek ÜŞENMEZ*

ÖZET

Türklük bilimi çalışmalarında Özbekistan coğrafyası önemli bir yere sahiptir. Fergana, Semerkant, Buhara, Harezmi gibi yerleri bünyesinde barındıran Özbekistan, Türkoloji çalışmaları için önemli bir duraktır. Burada çok sayıda Türkolog Türk dili ve kültürü üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Kazakbay Mahmudov Özbekistan'ın önde gelen saygın Türkologlarından biridir. Özellikle Orta Türkçe dönemi eserleri (Kutadgu Bilig, Divanü Lugati't-Türk, Atebetü'l-Hakayık, Orta Asya Kur'an Tefsiri/Anonim Tefsir) ile Özbek dilinin fonetiği üzerine yapmış olduğu araştırma ve inceleme yayınları pek çok çalışmada başvuru kaynağı olarak kullanılmaktadır. Kazakbay Mahmudov'un makalelerinin çoğu Rusça, İngilizce, Türkiye Türkçesi gibi dillere aktarılmıştır. Kazakbay Mahmudov ilerlemiş yaşına rağmen çalışmalarını devam ettirmektedir.

Türkiye'de Kazakbay Mahmudov ve eserleri hakkında bugüne kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Sadece bir makalesi Türkiye Türkçesine aktarılmış başka bir makalesi de Özbek Türkçesi ile aynen yayımlanmıştır.

Bu yazıda Kazakbay Mahmudov'un hayatı, çalışmaları ve Türklük bilimine katkıları ele alınmıştır. Çalışmaları ile Türkoloji dünyasında önemli bir yer tutan Kazakbay Mahmudov ve eserlerinin Türkiye'de tanıtılması ve tanınması hedeflenmiştir.

* Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, fahemek@gmail.com

Anahtar kelimeler: Kazakbay Mahmudov, Özbekistan, Özbek Türkçesi, Fonetik, Türkoloji

ABSTRACT

Uzbekistan has an important place in the field of Turkish Studies. Uzbekistan which encompasses places like Fergana, Samarkand, Bukhara, and Harezm, is an important center for Turkish studies. It is a place where many Turkologists work on Turkish language and culture.

Kazakbay Mahmudov is one of the leading and respected Turkologists of Uzbekistan. His studies on the works of Middle Turkish period (Kutadgu Bilig, Divanü Lugati't-Türk, Atebetü'l-Hakayık, Orta Asya Kur'an Tefsiri/Anonim Tefsir) and his works on the phonetics of Uzbek language are important resources of the field. Many of his articles have been translated into languages such as Russian, English, and Turkey Turkic.

There has been no research on Kazakbay Mahmudov and his works in Turkey. Only one of his articles has been translated to Turkey Turkic, an another has been published originally in Uzbek language.

In this study the life, and work of Kazakbay Mahmudov and his contributions to Turcology will be focused on. Thus, Kazakbay Mahmudov, who has an important place in the field of Turcology and his works will be introduced to the Turkish audience.

Key words: Kazakbay Mahmudov, Uzbekistan, Uzbek Turkish, Phonetics, Turcology

1. GİRİŞ

Özbekistan Cumhuriyeti 1991 yılında bağımsızlığını kazanmış genç bir cumhuriyettir. Yaklaşık 30 milyonluk nüfusu ile Türkistan coğrafyasının önde gelen ülkelerinden biri olan Özbekistan Türklük bilimi çalışmalarında önemli bir konuma sahiptir. Bugün Türkolojiye kaynaklık eden temel eserlerin çoğu bu bölgede yazılmıştır. Bu eserlerin nüshası veya nüshaları yine burada bulunmaktadır. Türkoloji açısından oldukça zengin belgelere sahip olan Özbekistan Bilimler Akademisi Şarkşinaslık Enstitüsü Ebu Reyhan Biruni adlı yazma eserler kütüphanesi hem Özbeklere hem de diğer araştırmacılara hizmet veren önemli bir merkezdir.

Bilindiği üzere Türk halkları 13. yüzyıl sonlarına kadar ortak bir dil ve edebiyat etrafında iken daha sonra çeşitli nedenlerle farklı coğrafyalara dağılmışlardır. Temelde aynı olan dil; lehçe, şive, coğrafya gibi farklılıklardan dolayı değişik adlarla anılmaya başlanmıştır. Bugün Türkiye, Türkmenistan, Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan vb. ülkelerin dil ve edebiyat tarihlerine baktığımız zaman Kaşgarlı Mahmut, Yusuf Has Hacib, Ahmed Yesevi gibi ediplerin ortak dil ve edebiyat unsuru olarak karşımıza çıktığını görürüz. İşte bu nedenle Türk halkları arasında ortak bir Türkoloji çalışma ağının kurulmasına ihtiyaç vardır. Türkoloji üzerine yapılan çalışmalar, bu çalışmaları yapan bilim adamları ve hayatları değişik şekillerde bilim dünyasına tanıtıldığı takdirde ortak bağ ve kültür ekseninde yeni çalışmalar ortaya konulacaktır.

2. Kazakbay Mahmudov'un Özgeçmişi¹

Kazakbay Mahmudov çifçi bir ailenin çocuğu olarak 1922 yılında Fergana Vadisi vilayetlerinden Babür Şah'ın memleketi Andican'a bağlı İzbaskan/İzbasgan kasabasına bağlı Nisan (Çuvama) köyünde dünyaya gelmiştir².

Kayıtlarda 1922 yazan doğum tarihinin 1925 olduğunu belirten Kazakbay Mahmudov, 92 Kıpçak boyundan birinin adı olan *Ming* soyundan gelmektedir. Babası Mahmud Ali, annesi ise Hayrunnisa Törekul Baykızı'dır. 5 yaşında babasını kaybeden Kazakbay Mahmudov annesi ve abisinin himayesinde yetişmiştir. Atalarından beş kişinin Bey unvanı aldığı hatta birinin Divan Beyi olduğunu belirten Kazakbay Mahmudov kendisi doğduğunda aldığı ilk isim *Sultan Bek*³ iken sonraları kayıtlarda *Kazakbay* olarak yer almıştır.

1958 yılında Andicanlı olan *Abdurahman* kızı *Munise* Hanımefendi ile dünya evine giren Kazakbay Mahmudov'un bu evlilikten 4 kız ve 1 erkek olmak üzere toplam 5 çocuğu olmuştur. Kızlarının tamamı üniversite mezunu olan Kazakbay Mahmudov'un 10 torunu bulunmaktadır. Taşkent'te şehir merkezine yaklaşık bir saate mesafede avlulu ve mütavazi bir evde torun ve

¹ Prof. Dr. Kazakbay Mahmudov'un hayatı ve ilmî çalışmaları hakkındaki bilgiler 2008-2009-2011 yıllarında Özbekistan Alişir Nevaî Dil ve Edebiyat Enstitüsünde bulunduğum sırada bizzat Kazakbay Mahmudov'un kendisi ile yapılan görüşme ve röportajlardan alınmıştır.

² Şemseddin Şükürov, *Ozbekskoe Sovetskoe Yazikoznanie*, Özbekistan SSR Fan Neşriyatı, Taşkent 1986, s. 139, Haydar Ali Uzakov, *Özbek Tilşunasları*, Okutuvçı Neşriyatı, Taşkent, 1972, s. 185.

³ Kokand Hanları soyundan gelen Kazakbay Mahmudov'un doğduğunda kulağına ezan okunduğu sırada verilen isim Sultanbek iken sonradan Kazakbay olarak değiştirilmiştir.

çocuklarıyla hayat süren Kazakbay Mahmudov kendisini Türklük bilimine adanmış bir insandır.

3. Eğitim Hayatı

1934 yılında ailesiyle birlikte Taşkent'e sürgüne gönderilen Kazakbay Mahmudov Andican'da başladığı ilk öğrenimini⁴ Taşkent'te tamamlamıştır. 1950 yılında Orta Asya Devlet Üniversitesi (şimdiki Özbekistan Milli Üniversitesi) ne intisab etti⁵. Burada Şark Fakültesine kaydolun Kazakbay Mahmudov İran-Afgan Dilleri Bölümünü tamamladı (1956). Arapça, Farsça, Orta Türkçe ve Rusça sahasında kendini yetiştiren Kazakbay Mahmudov fakülteden mezun olduğu yıl Puşkin Dil ve Edebiyat Enstitüsünde (şimdiki Alişir Nevaî Dil ve Edebiyat Enstitüsü) araştırmacı olarak çalışmaya başladı (1956-1986). Tam otuz yıl boyunca bu enstitüde araştırma ve çalışmalarını yürüten Kazakbay Mahmudov Atebetü'l-Hakayık'ın ses ve etimolojisi üzerinde doktora tezi⁶ hazırladı⁷. Bu çalışma daha sonra birtakım ilave ve değişikliklerle yayımlanmıştır⁸. Ahmet Bican Ercilasun Türk Dili tarihi hakkında hazırlamış olduğu çalışmasında Kazakbay Mahmudov'un bu çalışmasından bahsetmektedir⁹.

Puşkin Dil ve Edebiyat Enstitüsündeki çalışmalarına devam eden Kazakbay Mahmudov Türkoloji sahasındaki uzmanlığını fonetik ve morfolojik sahada yoğunlaştırmıştır. Nitekim doçentlik tezinde¹⁰ de 13-14. asır Türkçe eserlerin fonetik sistemini ele alan mükemmel bir çalışma hazırlamıştır¹¹.

1986-1995 yılında Ebu Reyhan Biruni Şarkşinashlık Enstitüsü Yazma Eserler Kütüphanesinde de çalışan Kazakbay Mahmudov, 1995'ten 2010 yılına

⁴ Birinci sınıfı Andican'da tamamlamıştır.

⁵ Kudretullah Amanov, *Taşkent Devlet Şarkşinashlık Enstitüsü Türkoloji Bölümü*, Taşkent Devlet Şarkşinashlık Enstitüsü Neşriyatı, Taşkent, 2006, s. 44.

⁶ Kazakbay Mahmudov, F. Abdurahmanov danışmanlığında hazırlamış olduğu bu tezini Özbekistan İlimler Akademisi Dil ve Edebiyat Enstitüsünde toplanan akademik heyet önünde savunmuştur.

⁷ Kazakbay Mahmudov, *Hibetü'l-Hakayık Eserinin Fonetik ve Morfolojik Hususiyetleri*, Taşkent, 1965.

⁸ Kazakbay Mahmudov, *Ahmed Yükneki'nin Hibetü'l-Hakayık Eseri Hakkında*, Özbekistan SSR Fen Neşriyatı, Taşkent, 1972.

⁹ Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dil Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004, s. 348.

¹⁰ Kazakbay Mahmudov bu tezini Taşkent Devlet Üniversitesinde toplanan heyet önünde savunmuştur.

¹¹ Kazakbay Mahmudov, *XIII-XIV Asır Yazma Abideler Dilinin Fonetik Sistemi*, Özbekistan SSR Fen Neşriyatı, Taşkent 1992.

kadar da aktif olarak Devlet Şarkşinaslık Enstitüsü Türkoloji Bölümünde lisans ve yüksek lisans dersleri vermiştir. İlerlemiş yaşına rağmen ilmî çalışmalardan ve bilimsel ortamlardan bir türlü kopamayan Kazakbay Mahmudov yayın çalışmalarını sürdürmekte ve düzenli aralıklarla Devlet Şarkşinaslık Enstitüsü Türkoloji Bölümüne gelmektedir.

Türkiye (1998), Rusya (1982), Kazakistan (1975), Azerbaycan (1990) gibi değişik ülkelerde bilimsel toplantılara davet edilmiş olan Kazakbay Mahmudov Türk dili tarihi fonetik sistemi alanındaki çalışmaları ile öne çıkmıştır. Türkiye’den gelen bilimsel davet mektuplarının bilinçli olarak kendisine ulaştırılmadığını belirten Kazakbay Mahmudov bütün engeller ve kısımlara rağmen bilimsel çalışmalarına hız kesmeden devam etmektedir.

4. Tarihçi Kazakbay Mahmudov: Sadece Türk dili çalışmaları yapmakla yetinmeyen Kazakbay Mahmudov çok iyi donanımlı bir tarihçidir. Onun tarihçi yönü sadece sözde kalmamıştır. Kazakbay Mahmudov tarih alanında hazırladığı çok sayıda makale, bildiri ve kitapları ile bu alanda ne kadar başarılı ve bilgili olduğunu ortaya koymuştur. Kendisi ile yaptığımız görüşmelerde sık sık tarih konularına değinen Kazakbay Mahmudov tarih bilmenin Türkoloji çalışmalarında temel oluşturduğunu ifade etmiştir. Zaten o tarih dışı konularda yazdığı kitap ve makalelerde öncelikle dönemin tarihî zeminini işler ve okura konu hakkında bilgi verir. Kazakbay Mahmudov tarih araştırma ve çalışmalarında o kadar ileri gitmiştir ki Türkistan tarihini yazabilecek kadar geniş bir bakış açısı ve birikimi yakalamıştır. *Kadimki Türkistan*¹² adlı eser Kazakbay Mahmudov’un yaşadığı coğrafyaya duyduğu ilgi ve sevginin en açık tezahürüdür.

5. Türkolog Kazakbay Mahmudov: Çok yönlü bilim adamı olan Kazakbay Mahmudov’un en bariz özelliği malum olduğu üzere türkolog kimliğidir. Kazakbay Mahmudov Türk dili alanında bilhassa Orta Türkçe devresi üzerine yaptığı çalışmalarla dikkat çekmiştir. Onun Arap-Fars-Rus dillerine hakim olması akademik çalışmalarda son derece yararlı olmuştur. Türk dili tarihi gelişimi hakkında sıradışı bir yetenek ve birikime sahip olan Kazakbay Mahmudov yaptığı çalışmalarla bunu ortaya koymuştur. Özellikle fonetik alanında kendisini geliştiren Kazakbay Mahmudov 13-14. asırlarda yazılmış olan Türkçe eserlerin fonetik sistemini ele alan kapsamlı çalışmasında bu devirlerde yazılan eserlerdeki fonetik hususiyetleri ele almıştır. Sistematik biçimde yapılan bu çalışmada Kazakbay Mahmudov, Karahanlı-Harezmi-Kıpçak-Eski Özbek dilleri ile yazılmış olan eserlerdeki birtakım fonetik değişimleri karşılaştırmalı biçimde incelerken bu değişimlerin Eski Türkçe’deki

¹² Kazakbay Mahmudov, *Kadimki Türkistan*, İcad Dünyası Neşriyatı, Taşkent, 2003.

durumlarından da bahseder. Kazakbay Mahmudov'un bu çalışması sadece Özbek Türkçesi için değil diğer bütün Türk lehçeleri açısından hayati önem arz eder. Tarihsel fonetik gelişim ve değişim konusunda uzmanlaşan Kazakbay Mahmudov yazdığı makalelerde bunu açık ve anlaşılır biçimde izah etmektedir.

Türkolojiye hayatını adanmış olan Kazakbay Mahmudov için Türklük ve Türklük bilimi çalışmaları ayrı bir yere sahiptir. Dilini ve milletini seven yazar, yazdığı eserler ve yetiştirdiği öğrencilerle bunu göstermiştir. Özbekistan'daki Türkologlar arasında saygın bir yere sahip olan Kazakbay Mahmudov kıvrak zekası, çalışkanlığı ve azmi ile tanınmaktadır. Maytrısimit, Kutadgu Bilig, Divanu Lugati't-Türk, Atebetü'l-Hakayık, Mukaddimetü'l-Edeb, Alişir Nevaî eserleri vb pek çok ana kaynak üzerinde çalışmalar yapmıştır. Bu eserlerdeki fonetik durum, alıntı kelimelerin telaffuzu, tarihsel fonetik süreç, Eski Özbek (Çağatay) Türkçesi gibi pek çok konu Kazakbay Mahmudov'un incelemeleriyle etraflıca ortaya konulmuştur.

Kazakbay Mahmudov'un yakındığı, sitem ettiği başlıca şeylerden biri Türk dili ve tarihinin Türkler tarafından çok iyi bilinip araştırılmamasıdır. Bu kadar büyük bir dil-kültür hazinesine sahip olan Türklerin kendi dilleri ve eserleri üzerinde yaptıkları çalışmaların yeterli olmadığı kanaatini taşımaktadır.

Özbekistan Bilimler Akademisine bağlı bulunun Devlet Şarkşinaslık Enstitüsü Türkoloji bilim dalındaki yüksek lisans derslerine 2009 yılında fiilen son veren Kazakbay Mahmudov, belli aralıklarla Enstitüye uğramakta ve çalışma arkadaşları ile ilmî konularda işbirliğini devam ettirmektedir. Özbek bilim adamlarından Hamidulla Baltabayev ile Türkçe ilk Kur'an tercümelerinden Anonim Tefsir¹³ olarak da bilinen Kur'an tercümesi üzerine çalışmaya başlamışlardır. Oldukça hacimli olan bu çalışmada eserin çevriyazılı metni, fonetik incelemesi ve sözlüğü yer almaktadır. Kazakbay Mahmudov ve Hamidulla Baltabayev'in bu Kur'an tefsiri üzerine yapmakta oldukları çalışma henüz neşredilmemiştir. Eser üzerinde Halil İbrahim Usta yüksek lisans tezi hazırlamıştır.¹⁴ Borovkov bu tercümenin sözlüğünü hazırlamıştır.¹⁵ Bu sözlük Türkçeye çevrilmiştir.¹⁶ Son olarak Özbek Türkolog Kazakbay Mahmudov eser

¹³ Türkçe ilk Kur'an tercümeleleri arasında yer alan bu eser tercüme-tefsir karışımı olup Özbekistan'ın Karşı vilayetinde bulunmuştur. Bugün Petersburg (Rusya) Asya Halkları Müzesi Kitaplığında saklanmaktadır.

¹⁴ Halil İbrahim Usta, *XIII. Yüzyıl Doğu Türkçesi İle Yazılmış Anonim Kur'an Tefsirinin Söz ve Şekil Varlığı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989 Ankara.

¹⁵ A. K. Borovkov, *Leksika Sredneaziatskogo Tefsira XII-XIII vv.*, Moskva, 1963.

¹⁶ Halil İbrahim Usta-Ebulfez Amanoğlu, *Orta Asyada Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı (XII-XIII. Yüzyıllar)*, TDK Yay., Ankara 2002.

üzerinde bir çalışma¹⁷ yapmış ve bu çalışmaya tıpkıbasım da eklemiştir. Fakat Kazakbay Mahmudov'un çalışmasına eklediği tıpkıbasım oldukça bozuktur. Mahmudov 62 sayfalık incelemesinde söz konusu Kur'an tefsiri ile Özbek dili hakkında münasebet kurarak eserin dilinin Eski Özbek dili olduğunu belirtir (Mahmudov 2000:12-28).

6. Eserleri: Kazakbay Mahmudov'un eserleri denilince çok kapsamlı bir başlık açmak gerekir. Çok yönlü ve farklı disiplinlere hitap eden Kazakbay Mahmudov'un eserlerini tezler, kitaplar, makale-bildiri, gazete yazıları altında toplamak sağlıklı bir yaklaşım olur:

7. Тезлер

1- Маҳмудов, Қозоқбой (1965), Ҳибатул Ҳақойиқ Асарининг Фўнетик ва Мўрфўлўғик Ҳусусиятлари. Номзодлик Диссертацияси Автореферати, Тошкент.

2- Маҳмудов, Қозоқбой (1992), Фонологические особенности Тюркоязычных Писменных Памятников ХИИИ-ХИВ вв. Автореферат Докторской Диссертации, Тошкент.

8. Китаплар

1- Маҳмудов, Қозоқбой (1972), Аҳмад Югнакийнинг Ҳибатул Ҳақойиқ Асари Ҳақида (Кириш-Фонетика, Морфология-Танкидий Магн-Транскрипция, Чарх, Луғат), Тошкент: Ўзбекистон ССР Фан Нашриёти.

2- Маҳмудов, Қозоқбой (А. Маҳмудовъла бирликте) (1979), Абу Али Ибн Синонинг Фонетика Асари, Тошкент: Ўзбекистон ССР Фан Нашриёти.

3- Маҳмудов, Қозоқбой (1990), ХИИИ-ХИВ Аср Туркий Йозма Обидалар Тилининг Фонетик Системаси, Тошкент: Ўзбекистон ССР Фан Нашриёти.

4- Маҳмудов, Қозоқбой (Касимсан Садковъла бирликте) (1994), ХИ-ХВ Асрнинг Туркий Йозувидаги Йодгорликлар, Тошкент: Фан ва Турмуш Нашриёти.

5- Абулғози Баходирхон Часараи Тарокима, (Қозоқбой Маҳмудов), (1995), Тошкент: Чўлпон Нашриёти.

6- Маҳмудов, Қозоқбой (2000), Туркий Тафсир (ХИИ-ХИИИ аср), Тошкент: Тошкент Давлат Чарқшунослик Энститўти.

7- Маҳмудов, Қозоқбой (2003), Қадимги Туркистон, Тошкент: Ёжд Дўнёси Нашриёти.

8- Маҳмудов, Қозоқбой (2004, 2006). Ўзбек Тилининг Тарихий Фонетикаси, Тошкент: : Ёжд Нашриёт Уйи.

¹⁷ Kazakbay Mahmudov, *Turkiy Tefsir (XII-XIII asr)*, Taşkent Devlet Şarkşinaslik Institutı, Taşkent 2000.

9. Мақалелер

1- Махмудов, Қозокбой (1961). “Юсуф Хос Хосибнинг Баъзи Иктисодий Фикрларига Доир”, Научине Работи и Сообшение кн. 2 ЎзССР, с. 134-147.

2- Махмудов, Қозокбой (1963). “Ўзбек Тилидаги “е” Фонемасининг Тарихига Доир”, Адабиётшунослик ва Тилшунослик Масалалари ИИ.

3- Махмудов, Қозокбой (1963). “Ҳибатул Ҳақойиқ Асариди Айрим Феъл Фўрмалари”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, с. 204-205.

4- Махмудов, Қозокбой (1963). “Ҳибатул Ҳақойиқ Асариди Баъзи Бир Мўрфўлогик Ҳусусиятлар”, Ўзбек Тили ва Адабиёти В.

5- Махмудов, Қозокбой (1965). “Ҳибатул Ҳақойиқда Айрим Ундошларнинг Ҳусусиятлари”, Исследованне По Грамматике Тюркских Языков, с. 204-207.

6- Махмудов, Қозокбой (1966). “Ҳибатул Ҳақойиқ Тилида Ишлатилган Жарангсиз Ундошлар Ҳарактеристикаси”, Ўзбек Тили ва Адабиёти ИИ. , с. 42-48.

7- Махмудов, Қозокбой (1967). “ХИ-ХИВ Аср Йозма Йодғорликлариди Араб, Форс Сўзларининг Талаффузи”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: ИИ, с. 35-38.

8- Махмудов, Қозокбой (1972). “Баласағун”, Ўзбекистонда Ижтимоий Фанлар, С: ИИ, с. 47-49.

9- Махмудов, Қозокбой (1972). “Девонну Луғотит Турк ва Тафсир Тилида Айрим Ундошлар Ҳодисаси”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: В, с. 35-38.

10- Махмудов, Қозокбой (1976). “ХИ-ХИВ Аср Йозма Йодғорликлар Тилидаги Айрим Ундошларнинг Диалектал Ҳусусиятларига Доир”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: В.

11- Махмудов, Қозокбой (1977). “ХИ-ХИВ Аср Йозма Йодғорликлар Тилида Д>З/Т-З>Й>Г Йоки Д//З//Т//З//Й//Г Фонетик Ҳодисаси”, Ўзбек Тилининг Тарихий Масалалари .

12- Махмудов, Қозокбой (1979). “ХИ-ХИВ Аср Йозма Манбаларида ”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: В.

13- Махмудов, Қозокбой (1982). “Кенди Олмоши”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: ИВ.

14- Махмудов, Қозокбой (1983). “Йозма Манбаларда Бирламчи Чўзиқ Унлилар”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: В.

15- Махмудов, Қозокбой (1984). “Ўзбек Тилининг Тарихий Диалектологиясига Доир”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: ВИ.

16- Махмудов, Қозокбой (1985). “Унлилар Ифодасида Алифнинг Рўли”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: В.

17- Махмудов, Қозокбой (1986). “Йозма Манбаларда Ургу”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: В.

18- Махмудов, Қозокбой (1990). “Кенг Унлиларнинг Йозма Манбаларда Ифодаланиши”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: В.

19- Махмудов, Қозокбой (1989). “Л>Ч (ş) Фўнетик Ходисаси”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: В.

- 20- Маҳмудов, Қозоқбой (1990). “Ески Туркий Тилнинг Номи Хоқида”, Адабий Мерос, С: ИИИ
- 21- Маҳмудов, Қозоқбой (1991). “Абу Райхон Берунийнинг Буржлар Хоқидаги Таълимотининг Қутадгу Билигда Акс Этиши”, Адабий Мерос, С: ИИ.
- 22- Маҳмудов, Қозоқбой (1991). “Навоий Асарлари Тилининг Талаффузига Доир”, Адабий Мерос, С: ИВ.
- 23- Маҳмудов, Қозоқбой (1992). “Муқаддиматул Адаб Йозма Обидасининг Диалектал Хусусиятлари”, Адабий Мерос, С: 2-3. с. 61.
- 24- Маҳмудов, Қозоқбой (1993). “Ака, Опа, Массажет Сўзлари Хақида”, Чарқшунослик, С: ИИ, с. 138-139.
- 25- Маҳмудов, Қозоқбой (1993). “Ески Ўзбек Тили Имлосига Доир”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, С: ИИИ.
- 26- Маҳмудов, Қозоқбой (1994). “Ҳибатил Ҳакаиқа”, Историко Лингвистический Анализ Лексики Старописменных Памятников, с. 74-83.
- 27- Маҳмудов, Қозоқбой (2000). “Майтри Смит Йозма Обидаси”, Тил ва Адабиёт Таълими С: В.
- 28- Маҳмудов, Қозоқбой (2004). “Түрк Тилларда Ундош Товушлар Диалекти”, Ўзбек Тили ва Адабиёти, с. 32-34.

10. Газете-Месмуа Язлари ве Билдирилер

- 1- Маҳмудов, Қозоқбой (1971). “Бийүк Боболаримиз Аҳмад Юғнакий”, Тошкент Оқшоми 36, 12 Шубат 1971.
- 2- Маҳмудов, Қозоқбой (1976). “Янги Луғат”, Тошкент Оқшоми 9.
- 3- Маҳмудов, Қозоқбой (1986). “Бобур: Ўзбек Тилининг Билимдони”, Адабий Мерос 43.
- 4- Маҳмудов, Қозоқбой (1988). “Она Тилимизнинг Илдизлари”, Ўзбекистон Адабиёти ва Санати 11 ве 46.
- 5- Маҳмудов, Қозоқбой (1989). “Ўзбек Тилининг Фонетикасини Ўрганишга Доир”, Адабий Мерос 2/48.
- 6- Маҳмудов, Қозоқбой (1989). “Ўзбек Тилининг Фонетикасини Ўрганишга Доир”, Адабий Мерос 2/48.
- 7- Маҳмудов, Қозоқбой (1995). “Тил Яқинлиги-Дил Яқинлиги”, Фан ва Турмуш.
- 8- Маҳмудов, Қозоқбой (1989). “Қисмат”, Ўзбекистон Адабиёти ва Санати, 8 Эйлүл 1989.
- 9- Маҳмудов, Қозоқбой (1989). “Қутодгу Билиг ва Адабий Тил”, Ўзбекистон Адабиёти ва Санати, 4 Ағустос 1989.
- 10- Маҳмудов, Қозоқбой (1990). “Озодлик Қаҳрамонларини Йод Этайлик”, Фан ва Турмуш 3.
- 11- Маҳмудов, Қозоқбой (1990). “Аҳмад Юғнакий Тил ва Одоб Хақида”, Адабий Мерос 31.
- 12- Маҳмудов, Казакбай (1993), “Түркқинаслқ Энститүсү Түзиш Пайти Келди”, Ватан-Тераккijat Газетеси, 10-17 Касим 1993. (Ҳ. Радаевъле бирликте).

13- Маҳмудов, Казакбай (1991), “Туркий Байрақлар Ремзи”, Фен ва Турмуш сайи: 12, с. 91-92 .

14- Маҳмудов, Қозоқбой (1991). “Босмачилик Хақиқат ми Йоки Уйдурма ми ”, Чарк Юлдузи 3.

15- Маҳмудов, Казакбай (1991), “Классик Йозувимиз Мактабда”, Ўзбек Рус Тиллари ва Адабиёти, С: 5. ,

16- Маҳмудов, Казакбай (1998), “Янги Алифбойимизни Текомиллаштирайлик”, Эрк, Аралк 1998.

17- Маҳмудов, Казакбай (1990), “Туркий Қавмлар Тақдири”, Фан ва Турмуш 11-12.

18- Маҳмудов, Казакбай (1991), “Муштарак Тақдир”, Ўзбекистон Адабиёти ва Санати, 12 Теммуз 1991.

19- Маҳмудов, Казакбай (1991), “Аркони Давлатимиз Тақдири”, Фан ва Турмуш 8.

20- Маҳмудов, Казакбай (1991), “Туркий Хоқонликлар ”, Турон Тарихи Мажмуаси 1.

21- Маҳмудов, Казакбай (1993), “Тилимиз Тақдири Элимиз Тақдири”, Фан ва Турмуш 5-6.

22- Маҳмудов, Казакбай (1993), “Қадимий Ватан”, Ўзбекистон Адабиёти ва Санати, 17 Эйълүл 1993.

23- Маҳмудов, Қозоқбой (1994). “Ҳибатул Ҳақойиқ Асариди Лексик Қатламнинг Туркий Тилга Муносабати”, Адабий Мерос 2.

24- Маҳмудов, Қозоқбой (1995). “Манбаларни Қайтадан Кўрмақ Керак ”, Ўзбекистон Адабиёти ва Санати, 28 Нисан 1995.

25- Маҳмудов, Қозоқбой (1995). “Афросиёб Ким Болган?”, Ўзбекистон Адабиёти ва Санати, 19 Майс 1995.

26- Маҳмудов, Қозоқбой (1995). “Давлатчилигимизнинг Миллий Саналари. Миллий Тикланиш”, Тошкент Газетаси, 8 Ағустос 1995.

27- Маҳмудов, Қозоқбой (1996). “Мумтоз Адабий Тилимизни Ўрганайлик”, Ўзбекистон Адабиёти ва Санати, 16 Ағустос 1996.

28- Маҳмудов, Қозоқбой (1996). “Амир Темур Билан Чингизхоннинг Этник Муносабати”, Ўзбекистон Фан ва Техника Давлат Кўмитети, Давлат Миллий Техника Ахборот Фўнди, с. 37-39.

29- Маҳмудов, Қозоқбой (1996). “Амир Темур Даврида Фан ва Таълим Ренассанси”, Амир Темур Таваллудининг 660 Йиллигига Бағишланган, с. 37-39.

30- Маҳмудов, Қозоқбой (1996). “Мумтоз Адабий Тилимизни Ўрганайлик ”, Ўзбекистон Адабиёти ва Санати, 16 Ағустос 1996.

31- Маҳмудов, Қозоқбой (2004). “Қадимги Туркий Давлатларнинг Ҳитой Билан Дипломатик Муносабатлари” Ҳитой ва Марказий Осиё Халқларининг Маданий, Адабий ва Тил Алоқалари: Ўтмиш ва Хозирги Замон, с. 82-85.

32- Маҳмудов, Қозоқбой (2005). “Хунлар”, Давр Нафаси, 4 Ҳазиран 2005.

33- Маҳмудов, Қозоқбой (2005). “Ўзбек Халқининг Этногенези”, Давр Нафаси, 16 Нисан 2005.

34- Маҳмудов, Қозоқбой (2005). “Туркий Қавмларнинг Этник Муносабати”, Давр Нафаси, 30 Нисан 2005.

35- Маҳмудов, Қозоқбой (2005). “Иккинчи Жаҳон Урушининг Бир Тугуни”, Давр Нафаси, 7 Майис 2005.

7. Tezler

1- Mahmudov, Qozoqboy (1965), Hibatul Haqoyiq Asarining Fo’netik va Mo’rfo’lo’gik Hususiyatlari. Nomzodlik Dissertatsiyasi Avtoreferati, Toshkent.

2- Mahmudov, Qozoqboy (1992), Fonologicheskie osobennosti Tyurkoyazichnih Pismennih Pamyatinikov XIII-XIV vv. Avtoreferat Doktorskoy Dissertatsini, Toshkent.

8. Kitaplar

1- Mahmudov, Qozoqboy (1972), Ahmad Yugnakiyning Hibatul Haqoyiq Asari Haqida (Kirish-Fonetika, Morfologiya-Tanqidiy Matn-Transkriptsiya, Sharh, Lug’at), Toshkent: O’zbekiston SSR Fan Nashriyoti.

2- Mahmudov, Qozoqboy (A. Mahmudov’la birlikte) (1979), Abu Ali Ibn Sinoning Fonetika Asari, Toshkent: O’zbekiston SSR Fan Nashriyoti.

3- Mahmudov, Qozoqboy (1990), XIII-XIV Asr Turkiy Yozma Obidalar Tilining Fonetik Sistemasi, Toshkent: O’zbekiston SSR Fan Nashriyoti.

4- Mahmudov, Qozoqboy (Kasimcan Sadikov’la birlikte) (1994), XI-XV Asrning Turkiy Yozuvidagi Yodgorliklar, Toshkent: Fan va Turmush Nashriyoti.

5- Abulg’ozi Baxodirhon Shacarai Tarokima, (Qozoqboy Mahmudov), (1995), Toshkent: Cho’lpon Nashriyoti.

6- Mahmudov, Qozoqboy (2000), Turkiy Tafsir (XII-XIII asr), Toshkent: Toshkent Davlat Sharqshunoslik Enstituti.

7- Mahmudov, Qozoqboy (2003), Qadimgi Turkiston, Toshkent: Ijod Dünyosi Nashriyoti.

8- Mahmudov, Qozoqboy (2004, 2006). O'zbek Tilining Tarixiy Fonetikasi, Toshkent: : Ijod Nashriyot Uyi.

9. Makaleler

1- Mahmudov, Qozoqboy (1961). "Yusuf Xos Xocibning Ba'zi Iktisodiy Fikrlariga Doir", Nauchine Raboti i Soobshenie kn. 2 O'zSSR, s. 134-147.

2- Mahmudov, Qozoqboy (1963). "O'zbek Tilidagi "e" Fonemasining Tarixiga Doir", Adabiyotshunoslik va Tilshunoslik Masalalari II.

3- Mahmudov, Qozoqboy (1963). "Hibatul Haqoyiq Asarida Ayrim Fe'l Fo'rmalari", O'zbek Tili va Adabiyoti, s. 204-205.

4- Mahmudov, Qozoqboy (1963). "Hibatul Haqoyiq Asarida Ba'zi Bir Mo'rfo'logik Hususiyatlar", O'zbek Tili va Adabiyoti V.

5- Mahmudov, Qozoqboy (1965). "Hibatul Haqoyiqda Ayrim Undoshlarning Hususiyatlari", Issledovanne Po Grammatike Tyurkskih Yazikov, s. 204-207.

6- Mahmudov, Qozoqboy (1966). "Hibatul Haqoyiq Tilida Ishlatilgan Jarangsiz Undoshlar Harakteristikasi", O'zbek Tili va Adabiyoti II., s. 42-48.

7- Mahmudov, Qozoqboy (1967). "XI-XIV Asr Yozma Yodg'orliklarida Arab, Fors So'zlarining Talaffuzi", O'zbek Tili va Adabiyoti, S: II, s. 35-38.

8- Mahmudov, Qozoqboy (1972). "Balasag'un", O'zbekistonda Ijtimoiy Fanlar, S: II, s.47-49.

9- Mahmudov, Qozoqboy (1972). "Devonnu Lug'otit Turk va Tafsir Tilida Ayrim Undoshlar Hodisasi", O'zbek Tili va Adabiyoti, S: V, s. 35-38.

10- Mahmudov, Qozoqboy (1976). "XI-XIV Asr Yozma Yodg'aorliklar Tilidagi Ayrim Undoshlarning Dialektal Hususiyatlariga Doir", O'zbek Tili va Adabiyoti, S: V.

11- Mahmudov, Qozoqboy (1977). “XI-XIV Asr Yozma Yodg’ aorliklar Tilida D>Z//T-Z>Y>G Yoki D//Z//T//Z//Y//G Fonetik Hodisasi”, O’zbek Tilining Tarixiy Masalalari¹⁸.

12- Mahmudov, Qozoqboy (1979). “XI-XIV Asr Yozma Manbalarida ”, O’zbek Tili va Adabiyoti, S: V.

13- Mahmudov, Qozoqboy (1982). “Kendi Olmoshi”, O’zbek Tili va Adabiyoti, S: IV.

14- Mahmudov, Qozoqboy (1983). “Yozma Manbalarda Birlamchi Cho’ziq Unlilar”, O’zbek Tili va Adabiyoti, S: V.

15- Mahmudov, Qozoqboy (1984). “O’zbek Tilining Tarihiy Dialektologiyasiga Doir”, O’zbek Tili va Adabiyoti, S: VI.

16- Mahmudov, Qozoqboy (1985). “Unlilar Ifodasida Alifning Ro’li”, O’zbek Tili va Adabiyoti, S: V.

17- Mahmudov, Qozoqboy (1986). “Yozma Manbalarda Urg’u”, O’zbek Tili va Adabiyoti, S: V.

18- Mahmudov, Qozoqboy (1990). “Keng Unlilarning Yozma Manbalarda Ifodalanishi”, O’zbek Tili va Adabiyoti, S: V.

19- Mahmudov, Qozoqboy (1989). “L>Sh (ş) Fo’netik Xodisasi”, O’zbek Tili va Adabiyoti, S: V.

20- Mahmudov, Qozoqboy (1990). “Eski Turkiy Tilning Nomi Xoqida”, Adabiy Meros, S: III

21- Mahmudov, Qozoqboy (1991). “Abu Rayhon Beruniyning Burjlar Xoqidagi Ta’limotining Qutadgu Biligda Aks Etishi”, Adabiy Meros, S: II.

22- Mahmudov, Qozoqboy (1991). “Navoiy Asarlari Tilining Talaffuziga Doir”, Adabiy Meros, S: IV.

¹⁸ Bu Yazı İngilizce’ye akatarılarak da yayımlanmıştır: Kazakbay Mahmudov, “Theptonetik Phenomenon D>Z>T>Y>G or D//Z//T//Y//G in the Literary Works Written Between the Eleven Thousand Fourteenth Century”, *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları*, cilt: 16, Harvard University 1992, s. 97-106.

23- Mahmudov, Qozoqboy (1992). “Muqaddimatul Adab Yozma Obidasining Dialektal Hususiyatlari”, Adabiy Meros, S: 2-3. s.61.

24- Mahmudov, Qozoqboy (1993). “Aka, Opa, Massaget So’zlari Xaqida”, Sharqshunoslik, S: II, s. 138-139.

25- Mahmudov, Qozoqboy (1993). “Eski O’zbek Tili Imlosiga Doir”, O’zbek Tili va Adabiyoti, S: III.

26- Mahmudov, Qozoqboy (1994). “Hibatil Hakaika”, Istoriko Lingvistcheskiy Analiz Leksiki Staropismennih Pamyatnikov, s. 74-83.

27- Mahmudov, Qozoqboy (2000). “Maytri Smit Yozma Obidasi”, Til va Adabiyot Ta’limi S: V.

28- Mahmudov, Qozoqboy (2004). “Türk Tillarda Undosh Tovushlar Dialekti”, O’zbek Tili va Adabiyoti, s. 32-34.

10. Gazete-Mecmua Yazıları ve Bildiriler

1- Mahmudov, Qozoqboy (1971). “Büyük Bobolarimiz Ahmad Yugnakiy”, Toshkent Oqshomi 36, 12 Şubat 1971.

2- Mahmudov, Qozoqboy (1976). “Yangi Lug’at”, Toshkent Oqshomi 9.

3- Mahmudov, Qozoqboy (1986). “Bobur: O’zbek Tilining Bilimdoni”, Adabiy Meros 43.

4- Mahmudov, Qozoqboy (1988). “Ona Tilimizning Ildizlari”, O’zbekiston Adabiyoti va Sanati 11 ve 46.

5- Mahmudov, Qozoqboy (1989). “O’zbek Tilining Fonetikasini O’rganishga Doir”, Adabiy Meros 2/48.

6- Mahmudov, Qozoqboy (1989). “O’zbek Tilining Fonetikasini O’rganishga Doir”, Adabiy Meros 2/48.

7- Mahmudov, Qozoqboy (1995). “Til Yakinligi-Dil Yakinligi”, Fan va Turmush.

8- Mahmudov, Qozoqboy (1989). “Qismat”, O’zbekiston Adabiyoti va Sanati, 8 Eylül 1989.

- 9-** Mahmudov, Qozoqboy (1989). “Qutodgu Bilig va Adabiy Til”, O’zbekiston Adabiyoti va Sanati, 4 Ağustos 1989.
- 10-** Mahmudov, Qozoqboy (1990). “Ozodlik Qahramonlarini Yod Etaylik”, Fan va Turmush 3.
- 11-** Mahmudov, Qozoqboy (1990). “Ahmad Yug’nakiy Til va Odob Xaqida”, Adabiy Meros 31.
- 12-** Mahmudov, Kazakbay (1993), “Türkşinaslık Enstitüsü Tüzış Paytı Keldi”, Vatan-Terakkiyat Gazetesi, 10-17 Kasım 1993. (H. Radayaev’le birlikte).
- 13-** Mahmudov, Kazakbay (1991), “Türkiy Bayraklar Remzi”, Fen ve Turmuş sayı: 12, s. 91-92¹⁹.
- 14-** Mahmudov, Qozoqboy (1991). “Bosmachilik Xaqiqat mi Yoki Uydurma mi ”, Sharq Yulduzi 3.
- 15-** Mahmudov, Kazakbay (1991), “Klassik Yozuvimiz Maktabda”, O’zbek Rus Tillari va Adabiyoti, S: 5.,
- 16-** Mahmudov, Kazakbay (1998), “Yangi Alifboyimizni Tekomillashtiraylik”, Erk, Aralık 1998.
- 17-** Mahmudov, Kazakbay (1990), “Turkiy Qavmlar Taqdiri”, Fan va Turmush 11-12.
- 18-** Mahmudov, Kazakbay (1991), “Mushtarak Taqdir”, O’zbekiston Adabiyoti va Sanati, 12 Temmuz 1991.
- 19-** Mahmudov, Kazakbay (1991), “Arkoni Davlatimiz Taqdiri”, Fan va Turmush 8.
- 20-** Mahmudov, Kazakbay (1991), “Turkiy Xoqonliklar ”, Turon Tarixi Majmuasi 1.

¹⁹ Kazakbay Mahmudov aynı derginin 1990 yılı 10. sayısında ise Sultan Mahmud ismi ile “Türkistan’ın Milli Bayrağı “adlı yazısını kaleme almıştır.

21- Mahmudov, Kazakbay (1993), “Tilimiz Taqdiri Elimiz Taqdiri”, Fan va Turmush 5-6.

22- Mahmudov, Kazakbay (1993), “Qadimiy Vatan”, O‘zbekiston Adabiyoti va Sanati, 17 Eylul 1993.

23- Mahmudov, Qozoqboy (1994). “Hibatul Haqoyiq Asarida Leksik Qatlamning Turkiy Tilga Munosabati”, Adabiy Meros 2.

24- Mahmudov, Qozoqboy (1995). “Manbalarni Qaytadan Ko‘rmaq Kerak²⁰”, O‘zbekiston Adabiyoti va Sanati, 28 Nisan 1995.

25- Mahmudov, Qozoqboy (1995). “Afrosiyob Kim Bolg‘an?”, O‘zbekiston Adabiyoti va Sanati, 19 Mayis 1995.

26- Mahmudov, Qozoqboy (1995). “Davlatchiligimizning Milliy Sanalari. Milliy Tiklanish”, Toshkent Gazetasi, 8 Agustos 1995.

27- Mahmudov, Qozoqboy (1996). “Mumtoz Adabiy Tilimizni O‘rg‘anaylik”, O‘zbekiston Adabiyoti va San‘ati, 16 Agustos 1996.

28- Mahmudov, Qozoqboy (1996). “Amir Temur Bilan Chingizhonning Etnik Munosabati”, O‘zbekiston Fan va Tehnika Davlat Ko‘miteti, Davlat Milliy Texnika Axborot Fo‘ndi, s. 37-39.

29- Mahmudov, Qozoqboy (1996). “Amir Temur Davrida Fan va Ta‘lim Rennassansi”, Amir Temur Tavalludining 660 Yilligiga Bagishlangan, s. 37-39.

30- Mahmudov, Qozoqboy (1996). “Mumtoz Adabiy Tilimizni O‘rg‘anaylik²¹”, O‘zbekiston Adabiyoti va San‘ati, 16 Agustos 1996.

31- Mahmudov, Qozoqboy (2004). “Qadimgi Turkiy Davlatlarning Hitoy Bilan Diplomatik Munosabatlari” Hitoy va Markaziy Osiya Xalqlarining Madaniy, Adabiy va Til Aloqalari: O‘tmish va Xozirgi Zamon, s. 82-85.

²⁰ Bu yazi Turkiye‘de yayimlanmistir: Kazakbay Mahmudov, “Menbalarni Kaytadan Kormek Kerak”, *Bir: Turk Dunyasi Incelemeleri Dergisi* 4, Istanbul 1995.

²¹ Kazakbay Mahmudov Kazakistan‘in Turkistan vilayetinde 2003 yilinda duzenlenen “Turkistan Shehri Birinci Turkoloji Kongresinde” de “Mumtaz Edebî Dil” basklikli metni bildiri olarak sunmushur.

32- Mahmudov, Qozoqboy (2005). “Xunlar”, Davr Nafasi, 4 Haziran 2005.

33- Mahmudov, Qozoqboy (2005). “O’zbek Xalqining Etnogenezi”, Davr Nafasi, 16 Nisan 2005.

34- Mahmudov, Qozoqboy (2005). “Turkiy Qavmlarning Etnik Munosabati”, Davr Nafasi, 30 Nisan 2005.

35- Mahmudov, Qozoqboy (2005). “Ikkinchi Jaxon Urushining Bir Tuguni”, Davr Nafasi, 7 Mayıs 2005.

11. SONUÇ

Kazakbay Mahmudov sadece bilimsel kitap ve makaleleri ile değil toplumsal ve millî konulardaki yazılarıyla da öne çıkan birisidir. Özellikle Türkistan’da yaşayan halklar, Türk boyları ve yaşamları, tarihsel konular, güncel ve siyasi meseleler onun ilgi alanlarına girer. Kazakbay Mahmudov *Büyük Babalarımız* adlı *Taşkent Akşamı* gazetesinde çıkan yazı dizisinde Ahmet Yükneki, Yusuf Has Hacib gibi isimleri ele almıştır. Çeşitli Türk boy ve kavimlerine ait yazıları Özbek Sovyet Ansiklopedisinde²² neşredilmiştir. Yeni çıkan ilmî neşirler ve akademisyenlerin yaşam- eserleri²³ hakkında tanıtma-değerlendirme yazılarını da muhtelif dergi ve gazetelerde neşreden Kazakbay Mahmudov, ilmî, toplumsal ve millî konularda ne denli duyarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Özbekistan’da Türkiyat Enstitüsü kurulması gerekliliğini²⁴, geçmişten günümüze Türk bayraklarının timsallerini²⁵, sözlük²⁶, alfabe²⁷ gibi

²² Aşni Urugi, Taşkent 1971, s. 594- 595

²³ Mahmudov, Kazakbay (1969), “Alimler: R. Abdumananav’ın İlmî Faaliyeti Hakkında” *Özbek Dili Ve Edebiyatı*, Mahmudov, Kazakbay, “A. K. Borovkov: Eski Özbek Dili Lügatçılığının Tetkikatçısı Sifatında”, *Özbek Tilining Tarihî Meseleleri*, 1977.

²⁴ Mahmudov, Kazakbay (1993), “Türkşinaslık Enstitüsü Tüziş Paytı Keldi”, *Vatan-Terakkiyat Gazetesi*, 10-17 Kasım 1993. (H. Radayaev’le birlikte).

²⁵ Mahmudov, Kazakbay (1991), “Türkiy Bayraklar Remzi”, *Fen ve Turmuş* sayı: 12, s. 91-92. Kazakbay Mahmudov aynı derginin 1990 yılı 10. sayısında ise Sultan Mahmud ismi ile “Türkistan’ın Milli Bayrağı” adlı yazısını kaleme almıştır.

²⁶ Mahmudov, Kazakbay, “Yengi Lugat”, *Taşkent Akşamı Gazetesi*, 29 Nisan 1976.

²⁷ Mahmudov, Kazakbay, “Klassik Yozuvimiz Maktabda”, *O’zbek Rus Tillari va Adabiyoti*, S: 5., 1991., Mahmudov, Kazakbay (1998), “Yangi Alifboyimizni Tekomillashtiraylik”, *Erk*, Aralık 1998.

konulardaki düşüncelerini açık ve bilimsel üslupla ifade etmekten kaçınmamıştır.

Kazakbay Mahmudov Türk dilinin temel eserlerinden olan Maytrısimit, Kutadgu Bilig, Divanu Lugati't-Türk, Atebetü'l-Hakayık, Mukaddimetü'l-Edeb, Ališir Nevaî, Babür, Ebulgazi Bahadır Han vb pek çok ana kaynak ve edipler üzerinde çalışmalar yapmıştır²⁸. Bu eserlerdeki fonetik durum, alıntı kelimelerin telaffuzu, tarihsel fonetik süreç, Eski Özbek (Çağatay) Türkçesi gibi pek çok konu Kazakbay Mahmudov'un incelemeleriyle etraflıca ortaya konulmuştur. XI-XV. Asırlar arasındaki Türk dilinin tarihsel süreci ve Türkistan'daki yayılma alanları, fonetik değişme ve gelişmeler Kazakbay Mahmudov çalışmalarında öne çıkan başlıca hususlardır.

Kadimki Türkistan, Türkistanda yaşayan boy ve kavimler, Türkler ve Çinliler arasındaki münasebetler, Türk dil-kültür tarihi içinde Türkistan'da yaşanan siyasal ve sosyal gelişmeler, Milat öncesi dönemlerde İskitler ve Batılı toplumlarla olan mücadelelerin bugünkü Özbek dil-edebiyatına yansımaları, II. Dünya Savaşının günümüz Özbek toplumuna tesirleri Kazakbay Mahmudov'un Türkoloji çalışmaları dışında tutulabilecek tarihî-ictimâî meselelere yakın konulardır.

Kazakbay Mahmudov gerek türkolog gerek tarihçi kimliği gerekse güncel konulara ve toplumsal meselelere olan duyarlılığı ile günümüz Özbek toplumu arasında saygın bir kimliğe sahiptir. Onun Türkolojiye olan hizmetleri sadece kendi ülkesi ile sınırlı kalmamış Rusya, Avrupa, Türkiye, Japonya gibi pek çok ülke ve bölgede yankı bulmuştur. Bu sebeple onun makaleleri Türkiye Türkçesi, İngilizce, Rusça gibi birçok dünya diline aktarılmıştır. Temelde Türk dünyasının tarih, dil ve kültür birliğine sahip olduğuna vurgulayan Kazakbay Mahmudov bunu ilmî çalışmaları ile ortaya koymaya çalışmıştır.

²⁸ Söz konusu çalışmalar Kazakbay Mahmudov'un eserleri arasında gösterilmiştir.

KAYNAKÇA

- Amanov, Kudretullah (2006). *Taşkent Devlet Şarkşinaslık Enstitüsü Türkoloji Bölümü*, Taşkent: Taşkent Devlet Şarkşinaslık Enstitüsü Neşriyatı.
- Borovkov, Aleksandr Konstantinovich (1963). *Leksika Sredneaziatskogo Tefsira XII-XIII vv.*, Moskva.
- Borovkov, Aleksandr Konstantinovich (2002). *Orta Asyada Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı (XII-XIII. Yüzyıllar)*, Çev: Halil İbrahim Usta, Ebulfez Amanoğlu, Ankara: TDK Yay.
- Ercilasun, Ahmet Bican (2004). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dil Tarihi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Mahmudov, Kazakbay (2000). *Turkiy Tefsir (XII-XIII asr)*, Taşkent: Devlet Şarkşinaslık Enstitüsü Neşriyatı.
- Mahmudov, Kazakbay. "Theptonetik Phenomenond D>Z>T>Y>G or D//Z//T//Y//G in the Literary Works Written Between the Eleven Thousand Fourteenth Century", *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları*, cilt: 16, Harvard University 1992, s. 97-106.
- Şükürov, Şemseddin, *Ozbekskoe Sovetskoe Yazikoznanie*, Özbekistan SSR Fan Neşriyatı, Taşkent, 1986.
- Uzakov, Haydar Ali, *Özbek Tilşunasları*, Okutuvçı Neşriyatı, Taşkent, 1972.

